

Макаруха Степан

здобувач

Львівський національний аграрний університет

м. Дубляни

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВІВ

Становлення ринкових відносин вимагає від сільськогосподарських товаровиробників підвищення конкурентоздатності продукції, встановлення стабільної ефективності виробництва, чіткої стратегії поведінки на ринку, що може бути забезпечено об'єднанням товаровиробниками зусиль - шляхом створення сільськогосподарських кооперативів.

Фермерські господарства в умовах дефіциту фінансових і матеріальних ресурсів шукають різні шляхи вирішення своїх проблем і високу ефективність забезпечують на основі кооперування. Без кооперації фермерські господарства не виживуть [2]. Це повинна бути кооперація з виробництва, переробки і реалізації продукції. В іншому випадку, товаровиробники будуть вимушені реалізовувати продукцію за цінами, які б забезпечували їм лише мінімальний розмір прибутку, а часом і отримуватимуть збитки.

Виникнення кооперації в її сучасному розумінні пов'язується зі становленням капіталістичних відносин, розгортання так званої індустріальної революції. Ці явища спричинили суттєве погіршення соціально-економічного становища більшості населення, зростання агресивності ринкового середовища у зв'язку з виникненням і загостренням конкуренції. Це змусило сільськогосподарських товаровиробників шукати механізми самопомоги та самозахисту проти тиску ринку шляхом спільного здійснення окремих господарських функцій [4].

Вагомий внесок у становлення та розвиток кооперації в Україні у доколективізаційний період зробили українські вчені, передусім М. Туган-Барановський, М. Левитський, С. Бородаєвський, Б. Мартос. Проблемам відродження і розбудови кооперативного руху на сучасному етапі аграрних перетворень в Україні присвятили свої наукові праці вчені-економісти О. Крисальний, М. Малік, Л. Молдаван, В. Зіновчук, В. Гончаренко та інші. Однак підходи до поняття кооперації, її ролі та місця у визначенні напрямів розвитку сільськогосподарського виробництва та його структур є неоднозначними і потребують адаптації до умов кожного з етапів розвитку економіки. У багатьох працях тісно переплітаються, а інколи й підмінюють одне одного такі поняття, як кооперація, кооперативна ідея, кооперативний рух, кооперативна діяльність, кооперативи тощо [3].

Основні засади діяльності кооперативів відповідають принципам Рочдейла, на яких ґрунтується діяльність насамперед обслуговуючих кооперативів. До найбільш важливих з них належать: демократичний контроль, обмежений рівень окупності й надання послуг на основі їхньої вартості [6]. Демократичний контроль передбачає, що повноваження з

прийняття рішень належить усім членам кооперативу, тобто меншість не може контролювати всю організацію. Право голосу має кожен член кооперативу, незалежно від його фінансового внеску. Обмеження рівня окупності або прибутку, який члени кооперативу одержують на вкладені кошти, також є однією з умов і головних рис цієї організаційно-правової форми господарювання. Однак при цьому кооператив повинен забезпечити достатнє отримання коштів для того, щоб нормально функціонувати. Тобто, кооперативи як об'єднання націлені не на одержання прибутку, а на створення умов для його зростання у всіх членів кооперативу, їхня діяльність спрямована на поліпшення економічного становища своїх членів шляхом організації всебічного обслуговування.

Основна ідея сільськогосподарської кооперації є вищою мірою простою і зумовлюється трьома моментами:

1. Об'єктивно існують переваги великомасштабного бізнесу над дрібним.

2. Організаційні, економічно-ресурсні та інші рамки кожної підприємства (окремого виробника) обмежують можливості розвинути процесів концентрації та спеціалізації в них з метою нарощування масштабів конкретної галузі.

3. Кооперація дає можливості для розвитку процесів концентрації та спеціалізації господарств на виробництві якогось конкретного виду продукції поза вказаними рамками, шляхом об'єднання їхніх зусиль у формі взаємовигідного співробітництва з метою одержання максимального ефекту від використання ресурсів кожного з учасників кооперації.

Суть кооперації полягає в задоволенні економічних потреб виробників в одержанні засобів виробництва, збуті продукції, надання великої кількості послуг, які необхідні в сучасних умовах сільськогосподарської діяльності. Одержання таких послуг іншим шляхом часто або фізично неможливе, або економічно недоцільне. Тому реалізація цієї економічної мети потребує об'єднання фізичних, матеріальних, фінансових та людських ресурсів у рамках кооперативів.

Діяльність будь-якого підприємства визначається його місією, яка базується на певних принципах. Як вказує В.В. Зіновчук, діяльність сільськогосподарських кооперативів базується на трьох основних принципах:

- отримання вигод тими, хто користується кооперативом, через розподіл чистого доходу пропорційно роботі, виконаній кожним членом кооперативу, через кооператив, обслуговування за собівартістю;
- володіння кооперативом тими, хто користується його послугами;
- здійснення контролю за кооперативом тими, хто користується його послугами [1].

Виходячи з вище зазначених принципів, метою створення сільськогосподарського кооперативу, його економічною та соціальною місією є забезпечення соціальної захищеності його членів та членів їх сімей на основі отримання економічного ефекту, перетворенням його частини у

соціальний ефект шляхом ефективного господарювання через раціональне використання ресурсів у поєднанні зі збереженням необхідного екологічного стану земельних ресурсів (останнє пов'язане з необхідністю забезпечення екологічно комфортних умов проживання членів кооперативу та виробництва продукції з екологічно допустимими нормами).

Розвиток сільськогосподарської кооперації є об'єктивною необхідністю. Ця важлива структура агробізнесу має широке розповсюдження і використовується фермерами в багатьох країнах світу. Відносно ізольовані й невеликі за розмірами земельних ділянок фермерські господарства постали перед рядом техніко-технологічних, організаційних і фінансових проблем. Тому фермерство добровільно через кооперацію прагнуло більшою мірою використовувати вигоди спеціалізації виробництва та праці. Переваги кооперації полягають в подоланні монополізму, у концентрації грошових коштів в руках самих товаровиробників, у збереженні особистої зацікавленості фермерів у виробництві, збуті, розподіленні продукції й інших позитивних економічних і соціальних результатах.

Список використаних джерел

1. Зіновчук В.В. Кооперативна ідея в сільському господарстві України і США [Текст] / В.В.Зіновчук. — К.: Логос, 1996. — 224 с.
2. Мельник К.М. Сільськогосподарська кооперація: необхідність та аспекти розвитку [Текст] / К.М.Мельник // Збірник наукових праць Уманського ДАУ. — 2006.
3. Основи сільськогосподарської обслуговуючої кооперації [Текст] : Навч. посібник / В.В. Зіновчук, Л.В. Молдаван, В.Б. Моссаковський та ін.; за ред. В.В. Зіновчука. — К.: Вища освіта, 2001. — 464 с.
4. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи [Текст] : Практич. посіб. / Р.Блок, В.В. Гончаренко, Н.А. Іванова та ін. — К.: Урожай, 2001. — 288 с.
5. Ткач А.В. Сельскохозяйственная кооперация : Учебное пособие. — М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2005. — 620 с.
6. Туган-Барановський М. Політична економія. Курс популярний [Текст]. — К.: Наукова думка, 1994. — 263 с.

